

Ambtelijke loyaliteit op de proef gesteld

Adviesbureau ATIM

geeft graag anderen de gelegenheid om hun visie op relevante ontwikkelingen in de medezeggenschap te geven.

Hier is aan het woord

drs. Jaap de Jong, voormalig directeur van ATIM over de plannen van Kok II.

Verhoudingen tussen het politiek bestuur en de ambtelijke organisatie gaan spannen. De loyaliteit van ambtenaren wordt door ongedurige politici op de proef gesteld. Veel nieuws brengt het tweede kabinet Kok niet voor de medezeggenschappers bij de overheid. De toon van het regeerakkoord is echter anders. Het politiek primaat wordt hersteld en dat zullen de dames en heren ambtenaren merken. Politici spelen de baas. Nu zijn politici niet getest op managementkwaliteiten voordat zij bewindspersoon worden. En daar ontmoeten zij wel goed opgeleide en ervaren managers. We zullen nog wat gouden handdrukken meemaken.

Stapels beleidsnota's

De stapels worden dikker. Naast de gewone begrotingen verschijnen sociale nota's, trendnota's arbeidszaken, monitorrapporten, et cetera. Dit jaar klopte het ambtenarenhart vol verwachting, want het tweede paarse kabinet Kok trad aan. Een dik regeerakkoord en een regeringsverklaring was het resultaat. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste punten.

Het regeerakkoord bevat nieuwe en oude voorstellen die van invloed zijn op overlegagenda's. De nodige voorstellen voor wijzigingen in departementale organisaties, binnenlands bestuur, organisatie van politie en rechterlijke macht zijn gedaan. Medewerkers van adviesorganen en zelfstandige bestuursorganen zijn hun werklevens niet zeker. De vernieuwingen op het gebied van de medezeggenschaps- en arbeidswetgeving zijn gering.

Boedel op orde

Paars I heeft het arbeids- en sociale recht ingrijpend veranderd. Hele hoofdstukken in het Burgerlijk Wetboek zijn herschreven. Voor ambtenaren is niet alles even interessant, maar ook zij worden geconfronteerd met zaken, als:

- herziening van de WOR,
- vervanging van oude wetten door nieuwe (REA en SAMEN)
- vernieuwing bestaande wetten (ouderschapsverlof en gelijke behandelingswetten),
- nieuwe wetten (Flexwet en WAADI, financiering loopbaan onderbreking en inschakeling werkzoekenden).

Daarnaast ondergaat het stelsel van sociale zekerheid voortdurende veranderingen.

Open eindjes

Dan liggen er wat onafgeronde zaken die Kok II moet afwerken. Dit kwartaal buigt de Tweede Kamer zich over een nieuwe Arbeidsomstandighedenwet (ARBO-wet). De Minister van Justitie denkt na over een nieuwe Wet Bescherming Persoonsgegevens. Een voorstel om in de Algemene Wet Bestuursrecht een regeling van het klachtrecht op te nemen, ligt klaar. Het klachtrecht zal ook van toepassing zijn op de ambtelijke arbeidsverhoudingen.

Eerst evalueren

Veel recente wetten hebben evaluatiebepalingen, zoals de gelijke behandelingswetten, de Arbeidstijdenwet en de WOR voor overheid. Een nieuw wetgevingsprogramma valt daarom pas van een volgend kabinet te verwachten.

Oude kwesties

Ook in nieuwe beleidsvoornemens vervolgt Kok II de ingeslagen weg.

Twee zaken zijn door Kok I niet opgelost: het zorgverlof en het recht op deeltijdarbeid. Het regeerakkoord verhinderde de vorming van een kamermeerderheid, ondanks alle initiatiefvoorstellen van de oppositiepartijen. De aangekondigde Kaderwet

Arbeid & Zorg is de enige echte vernieuwing. De wet zal de mogelijkheden om arbeid en zorg te combineren versterken. Een betere afstemming en bundeling van verlofregelingen en een geclausuleerd recht op deeltijdarbeid wordt voorgesteld. Verlofspaarmogelijkheden worden bevorderd. Kok II wil de kaderwet snel indienen. In ieder geval wil zij dit jaar nog met een wetsvoorstel deeltijdarbeidrecht komen.

Het bestrijden van leeftijdsdiscriminatie moet nog geregeld worden. Wijzigingsvoorstellen om de behandeling van het al hangende wetsvoorstel bij de kamer te bespoedigen, zijn in de maak. De wet gaat beter aansluiten op de bestaande systematiek van de Algemene Wet Gelijke Behandeling. Het kabinet onderzoekt of op vergelijkbare wijze de discriminatie van gehandicapten op de arbeidsmarkt kan worden bestreden.

FOTO: MAARTEN HARTMAN / H&H

Om de arbeidsmarktparticipatie te vergroten krijgt de kinderopvang een financiële impuls.

Capaciteitsuitbreiding en drempelverlagende fiscale maatregelen worden mogelijk gemaakt.

Beetje op de markt

De afgelopen jaren zijn in het streven naar marktconformiteit weer belangrijke stappen gezet, gericht op het onverstoorde laten werken van de arbeidsmarkt. De bruto-netto-trajecten zijn gelijkge-

trokken en de pensioenregelingen zijn geprivatiseerd. Het brengen van overheids personeel onder de werknemersverzekeringen past daarin. De overgang naar de WAO op 1 januari 1998 is een eerste stap. De tweede stap wordt de mogelijkheid om opgebouwde WW-rechten mee te nemen naar de marktsector. Uiterlijk 2001 worden de WW en de ZW voor overheids personeel ingevoerd. Het kabinet lijkt weinig trek te hebben in de logische laatste stap: het vervangen van de publiekrechtelijke aanstelling door een civielrechtelijke arbeidsovereenkomst. Het wijst nu al op het eigen karakter van de overheid als werkgever.

Grijs

Heel wat woorden zullen de komende jaren worden besteed aan het probleem van de eenzijdige leeftijdsopbouw van ambtelijke organisaties. Over een paar

jaar begint de grote uitstroom van ervaring en kennis. Tegelijkertijd wil Kok II nieuwe instroom van jongeren en de formatie reduceren. Dus kan men moeilijk meer om gedwongen ontslagen heen. Bij CAO-onderhandelingen wordt het de komende jaren steeds moeilijker werkgelegenheidsgaranties af te spreken.

Aan de ene kant wil Kok II dus van oudere werknemers af, aan de andere kant moeten zij vooral blijven werken om de sociale voorzieningen te betalen. Er liggen voornemens om de regelingen voor functioneel leeftijdsontslag te versoepelen. Dit jaar start een onderzoek naar arbeidsparticipatie van ouderen.

Aantasting vertrouwen

Het regeerakkoord is helder. De samenleving stelt hogere eisen aan de overheid. Transparante beleid en krachtige bedrijfsvoering zijn de uitgangspunten. Een resultaatgericht sturingsmodel wordt bevorderd. Dat maakt een jaarlijkse stijging van de arbeidsproductiviteit mogelijk, die dan jaarlijks voor 0,55 % wordt afgeroomd. De departementen krijgen een taakstelling op het personele volume opgelegd van 5% in 2002. Na jarenlang moeizaam gerichte bezuinigingen en taakdiscussies, komt een ouderwetse kaasschaaf weer uit de hoed. Dus onder een hoge werkdruk met onvoldoende

herbezetting moet minder personeel meer doen.

Lippendienst

Het kabinet beseft dat zijn ambtenaren het moeten doen. Het kabinet wil de dynamiek en creativiteit in de overheidsorganisatie stimule-

ren, voor het personeel ontplooiing en afdoende zekerheden bieden. Gerichte scholing, prestatiebeloning, flexibilisering en mobilisering zijn oplossingen. Aandacht voor de werkdrukproblematiek ontbreekt echter, laat staan dat ingegaan wordt

op de relatie tussen werk- en prestatiedruk.

Politiek primaat als schaamlap

Onafwendbaar lijkt de invloed van politici in de moderne samenleving te verminderen. Dit heeft te veel redenen om hier op te noemen. Als reactie beroepen politici zich op het politiek primaat. Dat lijkt soms wat op het kinderlijke 'ik heb lekker toch gelijk'. Topambtenaren die begrepen hebben dat zij dynamisch en creatief moeten zijn, worden door hun ministers met strafregels in de hoek gezet. Als politieke bestuurders niet snel begrijpen dat zij een volwassen dialoog moeten voeren met hun ambtenaren, wordt het volhouden van loyaliteit steeds moeilijker.

Jaap de Jong